

DOMINEE

Ik ben bajesdominee en het is het mooiste beroep dat ik ken. Een levensroeping. Over geloof in jezelf en anderen spreken met en voor mensen die aan de onderkant van de samenleving terecht zijn gekomen. Vaak door eigen schuld, ook heel vaak door ongeluk. Door ongelukkige omstandigheden.

Ik luister naar hun verdriet, hun hoop en hun verlangens, want dáár woont de ziel van een mens, daar gebeurt de ziel-zorg.

Ik kom in eerste instantie om te luisteren. En ze weten tegen wie ze praten. In de bajes is de dominee een gevestigd begrip. Ze weten dat jij ambtsgeheim en zwijgplicht hebt, dankzij die dubbele aanstelling van kerk en staat, als ambtenaar en ambtsdrager. Zo krijg ik als geestelijk verzorger heel veel krediet. Ik blijf me daarover verbazen, ook nog na zoveel jaren.

In iedere justitiële instelling in Nederland zijn verschillende geestelijken: pastor, dominee, humanist, imam en op verzoek komt de pandit, rabbijn of een boeddhist.

Nederland kent ongeveer zestig gevangenisdominees. Zij houden naast de persoonlijke gesprekken ook groepsgesprekken en kerkdiensten. Sommigen houden zich ook bezig met zorg na de gevangenis.

Uitgangspunt van het geestelijk werk is het respect voor het zoeken naar en de eigen keuze van geestelijke bronnen, waarmee (tijdens en na de detentie of tbs-behandeling) een zinvol levensverband gevonden kan worden.

Als het om veiligheidsredenen niet per se noodzakelijk is, wil ik van te voren niet weten bij wie ik de cel in stap voor een kennismaking. Het is aan de gedetineerde zelf wat hij wel of niet vertelt. Dat is zijn recht. Ook al doet hij dat ontkennend of zichzelf verontschuldigend, voor mij betekent dit dat hij de zwaarte van de schuld nog niet aan kan. Mijn doel is zijn binnenwereld tot zijn recht te laten komen. Ik doe dat namens de Kerken en dus namens de samenleving.

De samenleving heeft een verantwoordelijkheid om perspectief te bieden. Hoop te geven op een nieuw begin. Vanwege de complexe problematiek is veel nodig, in een integrale aanpak. Maar als geestelijk verzorger geloof je, dat als in hem of haar niet zélf het vlammetje gaat branden om een nieuwe levensweg te gaan, dat alle begeleidingstrajecten doodlopen.

'Ontmoeten en Verbinden' zijn daarom centrale begrippen geworden in mijn dagelijks werk. Maar dan wel als werkwoorden, niet als termen uit een beleidsnota. Geen woorden zonder daden. In de taal van de bijbel, in de joodse geloofsovertuiging, ligt de nadruk niet op de orthodoxie, maar op de ortho-praxis: het doen van gerechtigheid aan mensen die niet tot hun recht dreigen te komen.

KERK BINNEN DE MUREN

We zijn in Nederland veel verbanden en netwerken kwijtgeraakt. Geloofsgemeenschappen hebben de mogelijkheid mensen weer in een verband te zetten, in een community. Je kunt eigenlijk alleen maar jezelf herstellen als je dat met andere mensen beleeft. Anderen die je ook een kans geven om te herstellen.

In de missie van het protestants justitiepastoraat staat dat gedetineerden deel blijven uitmaken van de (geloofs)gemeenschap. Ondanks de muren is er een verbondenheid die blijft. Mensen worden wel ingesloten, maar niet uitgesloten. We spreken daarom over kerk-buiten-de-muren en de kerk-binnen-de-muren. Bij deze laatste spelen vrijwilligers een onmisbare rol. Zij geven

gezicht aan een groot landelijk netwerk, waarin soms heel anders wordt gekeken en geoordeeld over daders van misdrijven. Omdat zij naast de krant ook de bijbel lezen.

Een vrijwilliger is iemand die uit eigen vrije wil en zonder betaling iets doet. Een hulpverlener van Justitie kan een heel groot hart hebben, maar handelt van overheidswege. De justitiabele is gebonden om zich te houden aan regels die hem zijn opgelegd. Dat legt een zware stempel op de relatie.

Wie een betrouwbare derde zoekt, is heel gevoelig voor het verschil tussen 'betaalde en onbetaalde liefde'. Over een kerkelijke vrijwilliger hoef ik zelden uit te leggen dat hij betrouwbaar is. Er wordt, in weerwil van negatieve berichten over kerken en geestelijken, nog steeds geloofd dat wie gelooft ook te vertrouwen is. Het lijkt soms als of men geen andere keuze heeft dan dat te geloven....

De kerkvrijwilliger wordt gezien als verlengstuk van mijn werk: het zijn toch 'mensen van de kerk', waar geloof en hoop en liefde belangrijk zijn. Vrijwilligers uit de kerken geven 'hoop' door, aan ingesloten misdadigers binnen de muren, door present te zijn in het gevangenispastoraat.

Als ze mee zingen en bidden en bij de koffie elkaar in de ogen kijken, dan leren ze elkaar anders kennen dan uit de krant. Zelfs zonder woorden beloven ze elkaar dat ze straks buiten in kerk of gemeente welkom zijn, als de hel van de detentie voorbij is.

KERK BUITEN DE MUREN

Een kerkvrijwilliger leert een gedetineerde of tbs'er kennen in de inrichting. Dat maakt de stap naar buiten kleiner. Door de relatie die al is opgebouwd, zie je vaak dat de stap naar een kerk als nieuw netwerk kleiner wordt. Dat noemen we 'warme overdracht'. Het begint bij elkaar concreet en actief ontmoeten en kan uitlopen op verbinden. Met een kerk, die hem of haar straks 'buiten' een plek biedt zonder elkaar een straf-verleden na te dragen. Er zijn op dit moment zo'n 70 'Kerken met Stip' in Nederland, kerken met een lage drempel voor mensen met een strafblad.

Het Silo-maatjes-project is een initiatief vanuit de Silo-kerk in Utrecht, waar ik ook als voorganger aan ben verbonden. Deze baptistengemeente heeft een lange geschiedenis met zorg voor mensen aan de onderkant van de samenleving. Door deze dubbel-functie kon ik de brug worden tussen de kerk 'binnen de muren' en de kerk in de samenleving.

Het initiatief is ontstaan vanuit de problematiek die gezien werd bij ex-gedetineerden. Contact met 'oude vrienden' leidt vaak tot opnieuw de fout in gaan. Terugkeer in de gewone maatschappij lukt meestal niet zonder vriendschap en zonder praktische hulp van anderen. Met 'Silomaatjes' kan vrijuit en in vertrouwen gesproken worden over de ervaringen in de gevangenis en daarna.

Silo- maatjes zijn leden van Silo die zich het lot van ex-gedetineerden aantrekken en ook in praktische zin iets voor hen willen betekenen. Met bijvoorbeeld een Maaltijdgroep die eenmaal per maand in de kerk plaatsvindt.

Met als basis de droom om meer mensen uit de samenleving te verbinden met de mensen in en net uit de gevangenis, heb ik ook mogen meewerken aan het ontstaan van nazorgorganisaties. In 1995 heb ik samen met anderen de Stichting Exodus Utrecht opgericht om gedetineerden na hun vrijlating te helpen bij het vinden van een plek in de maatschappij. We konden met geld van de kerk drie woonhuizen kopen in de Rivierenwijk, waar toen 14 mensen maximaal een jaar

konden gaan wonen. Met intensieve begeleiding blijft driekwart van hen op het rechte pad. We deden het met elkaar, ook al weet je dat het een druppel op de gloeiende plaat is.

Maar een joodse wijsheid zegt: 'Wie één mens redt, die redt hele mensheid...'

TOT SLOT

'Ik hoor er toch niet meer bij, dus het maakt niet uit wat ik doe', ik hoor het nog te veel en te vaak.

Ik kan niet anders dan hen ontmoeten en hen verbinden met anderen en ik ben dankbaar voor de ruimte die ik als ambtenaar en ambtsdrager heb gekregen. Dankzij het nieuwe vrijwilligersbeleid van Justitie en DJI zijn er nu gelukkig fondsen voor preventie, maar is er ook een visie op de rol van vrijwilligers en geloofsgenootschappen.

Uiteindelijk is het de taak van de hele samenleving om een gedetineerde na detentie te zien als een mens die zijn straf heeft uitgezeten en niet langer als een gevaar. Want anders wordt er een extra straf, en dus extra leed toegevoegd.

In de bijbel staan straf en veroordeling in het licht van herstel en er is een concrete relatie met de persoon van de straffer. Door het werkelijk ontmoeten van elkaar, wordt vaak afgezien van veroordeling. Naar die tijd kunnen we niet meer terug.

Maar ik geloof dat in het vrijwilligerswerk het gesprek met daders over schuld en berouw kan worden opgepakt en dat het in sommige gevallen zelfs tot vergeving en verzoening kan komen.

De komende jaren wil ik me gaan inzetten voor een Vergevings-Trainings-Project, waarbij vrijwilligers getraind worden, om namens de samenleving het gesprek over vergeving en verzoening met daders aan te gaan. Omdat ik geloof dat zij, die vrijwilligers, vanuit het ontmoeten en verbinden daar het meest geschikt voor zijn.

Ontmoeten en verbinden zijn werkwoorden, en er is nog veel te doen.

note webredactie:

Dominee Noordhoek geeft al 33 jaar op bewonderenswaardige wijze gestalte aan de reïntegratie van gedetineerden in de samenleving. Hij heeft in Utrecht (Pieter Baan Centrum), Almere (Oostvaarderskliniek) en in zijn Utrechtse Silo-gemeente (waar tien procent van de leden in de gevangenis heeft gezeten) tal van bijzondere projecten opgezet. Ook richtte hij een stichting op om vrijwilligers te werven voor de begeleiding van (ex-) gedetineerden. Noordhoek is de centrale schakel in de keten detentie-vrijwilliger-kerk-samenleving, waarbij alles erop gericht is dat gedetineerden weer de verantwoordelijkheid voor hun eigen leven nemen en zelfstandig kunnen functioneren, om zo terugval te voorkomen.

bron. <http://www.mr-online.nl/nieuws/juridisch-nieuws/nominaties-mr-gonsalvesprijs-2013-bekend.html>